

จดหมายเปิดผนึก

เรื่อง ขอเข้าพบอธิบดีกรมควบคุมมลพิษเพื่อทบทวนปัญหาการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ระยะที่ 1 และระงับการดำเนินโครงการระยะที่ 2

เรียน อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ

ตามที่กรมควบคุมมลพิษ (คพ.) ได้ดำเนินโครงการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ ระยะที่ 1 ตามคำพิพากษา ศาลปกครองสูงสุดในปี 2556 โดยได้ว่าจ้างมหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นที่ปรึกษาโครงการ และว่าจ้าง บริษัท เบตเตอร์ เวิลด์ กรีน จำกัด (มหาชน) ให้ดำเนินการฟื้นฟูตามข้อกำหนดการจ้าง (TOR) และสัญญาจ้าง โดยมีมหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นผู้ควบคุมงาน เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2560 - สิงหาคม 2563 เป็นระยะเวลา 1,000 วัน วงเงิน 454 ล้านบาท และต่อมาหลังครบกำหนดเวลา คพ. ได้อนุญาตขยายเวลาดำเนินการ ไปจนถึงเดือนพฤศจิกายน

บัดนี้ ขณะที่ยังคงมีการร้องเรียนปัญหาการดำเนินการฟื้นฟูที่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และความเป็นอยู่ของชุมชน ขาดความโปร่งใสและไม่มีส่วนร่วมของชุมชนและภาคประชาชนอย่างแท้จริงตลอดการ ดำเนินโครงการ รวมทั้งถูกตั้งคำถามถึงประสิทธิภาพการทำงานที่มีแนวโน้มไม่สำเร็จตามเป้าหมายการฟื้นฟูที่จะทำ ให้ชุมชนคลิตี้มีความปลอดภัยอย่างแท้จริงอยู่นั้น กลับปรากฏข้อมูลจากสื่อและการประชุมไตรภาคี 1/2564 วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2564 ว่าโครงการดังกล่าวกำลังจะสิ้นสุดลง โดยบริษัทได้หยุดการดำเนินงานในพื้นที่ ขณะที่ คพ. กำลังดำเนินการตรวจรับงานและเตรียมชำระเงินงวดสุดท้ายตามสัญญา และกำลังร่างกรอบการทำงานในโครงการ ระยะที่ 2 นั้น

คณะทำงานศึกษาและติดตามการแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ สถาบันวิจัย สังกม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีความห่วงกังวลต่อการดำเนินการดังกล่าวของ คพ. และเห็นว่า การดำเนินการ เช่นนี้จะก่อความเสียหายทั้งต่อรัฐและต่อชุมชนที่ต้องอยู่อาศัยพึ่งพิงลำห้วย เนื่องจาก โครงการระยะที่ 1 มี จุดบกพร่อง ไม่มีการปฏิบัติตาม TOR และยังมีตะกั่วที่ปนเปื้อนในลำห้วยและสิ่งแวดล้อมภายหลังการดำเนิน โครงการสูงเกินค่าเป้าหมายการฟื้นฟู ซึ่งเป็นอันตรายต่อชุมชนอย่างมาก ดังมีรายละเอียดเบื้องต้น ดังนี้

1. จากตัวเลขของคพ. ค่าการปนเปื้อนสารตะกั่วในลำห้วยและริมตลิ่งบริเวณคลิตี้ล่าง มีค่าความเชื่อมั่นที่ 95% (95%UCL) ของความเข้มข้นของตะกั่วก่อนดำเนินการฟื้นฟูที่ 20,180 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม (มก./กก.) หลัง

ดำเนินการฟื้นฟู 14,641 มก./กก. แต่ข้อมูลดังกล่าวมาจากการวิเคราะห์ด้วย X-ray fluorescence (XRF) ซึ่งไม่ใช่วิธีมาตรฐานและไม่สามารถนำมาใช้ประเมินผลการฟื้นฟูตามกฎหมายได้ โดยหากดำเนินการอย่างถูกวิธีแล้ว ความเข้มข้นของตะกั่วอาจจะเพิ่มได้สูงสุดถึง 2 เท่า แม้กระนั้น หากยึดตัวเลขของ คพ. คือ 14,641 มก./กก. ก็ยังสูงกว่าค่าเป้าหมายที่ คพ. ตั้งไว้ 1,800 มก./กก. ถึง 8 เท่า สูงกว่าค่าเป้าหมายจากงานวิจัยของ ผศ.ดร.ธนพล เพ็ญรัตน์ และคณะ ที่ตั้งไว้ 563 มก./กก. ถึง 26 เท่า

2. ค่าการปนเปื้อนสารตะกั่วในลำห้วยและริมตลิ่งบริเวณคลิตี้บน มีค่าความเชื่อมั่นรวม (UCL) ก่อนดำเนินการฟื้นฟู 25,024 มก./กก. หลังดำเนินการฟื้นฟู 15,272 มก./กก. ซึ่งสูงกว่าบริเวณคลิตี้ล่าง จากงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารอันดับต้นๆ ของโลก¹ พบว่า ปริมาณเช่นนี้จะทำให้เด็กในชุมชนคลิตี้ มีค่าตะกั่วในเลือดเกิน 10 ไมโครกรัมต่อเดซิลิตร ถึงเกือบ 90% ทั้งนี้ จากการตรวจสอบสารตะกั่วในเลือดของเด็กในหมู่บ้านคลิตี้บน และคลิตี้ล่างจำนวน 355 คน ของสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรีในปี 2563 พบว่ามีสารตะกั่วในเลือดเกินค่ามาตรฐานถึง 59.3%
3. จากการติดตามการดำเนินโครงการมาตั้งแต่ต้น ทางคณะทำงานฯ ได้สรุปสาเหตุของการฟื้นฟูที่ไม่สำเร็จนี้ไว้หลายประการ อาทิเช่น จากข้อมูลของ คพ. ในการประชุมไตรภาคี พบว่าสารตะกั่วในบ่อกักเก็บกากแร่เดิม (บ่อ 22 ไร่) ซึ่งเป็นหนึ่งในแหล่งกำเนิดมลพิษหลัก ยังคงมีการรั่วซึมลงสู่ลำห้วยอยู่แม้คพ. จะได้ให้บริษัทผู้รับจ้างนำดินมาถมและปลูกต้นไม้ปกคลุมแล้ว หรือการไม่ควบคุมดูแลให้บริษัทผู้รับจ้างปฏิบัติตามมาตรการลดผลกระทบที่ระบุใน TOR โดยเฉพาะกรณีที่ไม่มีการสร้างบ่อดักตะกอนริมลำห้วยในแต่ละสถานีคูตเพื่อดักตะกอนตะกั่วที่ออกมาจากถุงแผ่นใยสังเคราะห์ (Geotextile) ทำให้ตะกอนตะกั่วในถุงได้ไหลย้อนกลับไปที่ลำห้วยใหม่ โดยไม่มีการกรองให้เสียก่อน รวมทั้งยังมีกรณีอื่นๆ ที่ชุมชนได้พบเห็นในระหว่างการดำเนินงาน

ที่ผ่านมา ชุมชน ภาคประชาชน และกรรมการไตรภาคีได้พยายามสื่อสารปัญหาและชักจูงข้อผิดพลาดในการดำเนินโครงการ ไปยังรองอธิบดี คพ. ตลอดมา ตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนโครงการไปจนถึงการดำเนินการฟื้นฟู แต่กลับไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจน ไม่เปิดเผยข้อมูลตามที่ร้องขอ และที่สำคัญไม่นำข้อเสนอหรือข้อห่วงห้วงนั้นไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขการทำงาน จนกระทั่งในปัจจุบันปรากฏผลชัดเจนแล้วว่างบประมาณโครงการกว่า 400 ล้านบาททำให้ตะกั่วในลำห้วยลดลงเพียง 10 ถึง 27% เท่านั้น คณะทำงานฯ เกรงว่าหากไม่มีการทบทวนและปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานร่วมกัน รัฐจะยังต้องใช้งบประมาณในการฟื้นฟูอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

¹ Phenrat, T.; Otwong, A.; Chantharit, A.; Lowry, G. V. (2016). Ten-Year Monitored Natural Recovery of Lead-Contaminated Mine Tailing in Klity Creek, Kanchanaburi Province, Thailand. *Environmental Health Perspectives*, 124, 1511-1520 (DOI:10.1289/EHP215)

ทั้งที่กรณีการปนเปื้อนเช่นนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ในต่างประเทศและมีเทคโนโลยีวิธีการที่นำมาปรับใช้กับกรณีนี้ได้ ดังนั้น คณะทำงานฯ จึงขอเสนอให้มีการชะลอการจ่ายเงินงวดสุดท้ายตามสัญญาโครงการระยะที่ 1 และการดำเนินการโครงการระยะที่ 2 เพื่อจัดการพูดคุยทำความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ที่ผ่านมาและทิศทางที่ควรจะเป็นร่วมกันก่อน โดยมีท่านเป็นประธานในที่ประชุม เพื่อให้มั่นใจว่าจะมีการใช้เงินภาษีไปอย่างคุ้มค่า แก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง

คณะทำงานฯ เชื่อว่าชุมชน ภาคประชาชน และกรมควบคุมมลพิษต่างมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ให้ใสสะอาด เป็นไปตามค่ามาตรฐานที่ทำให้ชาวคลิตี้ใช้ชีวิตตามวิถีปกติได้อย่างปลอดภัย และบรรลุตามคำพิพากษา การพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นย่อมเป็นหนทางสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้นได้ จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาและได้นัดหมายการประชุมร่วมกันต่อไปตามวันเวลาที่เหมาะสมก่อนที่ คพ. จะตัดสินใจดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ต่อไป

ด้วยความเคารพ

26 กุมภาพันธ์ 2564

คณะทำงานศึกษาและติดตามการแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนตะกั่วในลำห้วยคลิตี้

อันประกอบไปด้วย

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม

มูลนิธิโลกสีเขียว

มูลนิธิบูรณะนิเวศ

กลุ่มเยาวชนคลิตี้ล่าง